

02.12.2016

Я. Жаліло, доктор економічних наук, провідний науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України
На порозі – олігархічний ренесанс?

Тенденції та перспективи відновлення економічного зростання в Україні ([Дзеркало тижня. Україна](#)).

У популярній нині чорно-білій палітрі громадських оцінок національна економіка досі сприймається як така, що перебуває у глибокій кризі. На повідомлення про позитивні тренди реагують здебільшого з іронією або принаймні з недовірою, що й не дивно: їхній вплив на якість життя пересічного українця залишається практично невідчутним.

Між тим слід зважати на те, що нова хвиля економічного зростання вже не надійде ззовні, як це було у 2006-му чи 2010 р., умови для його відновлення потрібно буде ретельно вибудовувати. Тому для фахівців ці тренди мають важливе значення: вони дають змогу побачити картину майбутнього зростання, коригувати його якість, вчасно підхопити вплив сприятливих чинників. І найближчими роками саме державна політика зростання визначатиме довгострокові, на наступні десятиліття, характеристики розвитку національної економіки та суспільства в цілому.

У 2016 р. у вітчизняних економістів уже практично не залишилося сумнівів: економіка України дісталася дна кризи. Проте й відновлення економічного зростання відбувається досить повільно. За даними національних рахунків (наразі вони доступні лише за півроку), у першому та другому кварталах поточного року приріст ВВП становив у постійних цінах 0,1 і 1,4 % відповідно, а за півроку загалом – 0,8 %. [Приріст](#) у третьому кварталі, за попередніми даними, дорівнюватиме вже 1,8 %.

<...> Наразі в Україні склалася досить неординарна для нашої країни ситуація. **Відбувається відновлення економічного зростання, яке не має міцних макроекономічних передумов у вигляді збільшення зовнішнього чи внутрішнього попиту, ще й в умовах збереження утрудненого доступу до фінансових ресурсів.** Власне, могло би скластися враження, що спрацьовує класична модель циклічного оновлення економіки, якби не відсутність ключових драйверів такої моделі – здешевлення основних фондів і зниження відсоткових ставок. Таким чином, головними рушіями економічного пожвавлення слід вважати *інституційні* чинники, які полягають насамперед у стабілізації очікувань економічних суб'єктів щодо перспектив національної економіки: внаслідок відносного усталення макроекономічної стабільності, адаптації до перманентно високих ризиків воєнної агресії та внутрішньополітичної невизначеності, силових втручань і порушень правового поля.

Поліпшення підприємницьких та інвестиційних настроїв підтверджується результатами проведених Держстатом опитувань щодо оцінок перспектив розвитку ділової активності. Так, серед підприємств реального сектору економіки показник ділової впевненості відновив зростання з третього-четвертого кварталів 2015 р. Більшість показників ділової активності зберігають хоча й кволий, проте позитивний тренд протягом усього 2016 р. Причому провідна роль валового нагромадження засвідчує, що йдеться не про звичайне відновлювальне зростання, зумовлене відновленням на основі поліпшення настроїв стисненого кризою попиту, а про здійснення бізнесом свідомих стратегій структурної модернізації. І шляхи подальшого розвитку національної економіки визначатимуться тим, під яким впливом надалі опиниться цей модернізаційний вектор.

Найімовірнішим поки що, на жаль, залишається розвиток у напрямі так званого олігархічного ренесансу, варіанти якого Україна вже проходила у 2003–2004, 2006–2007 і 2010–2011 р. Його модель полягає у створенні преференційних умов для випереджаючого розвитку великого бізнесу, який створює підґрунтя для макроекономічної (насамперед валютно-курсової) стабільності, тоді як втрати фіскального ресурсу компенсуються за рахунок посилення навантаження на дрібні та середні компанії. Це, до речі, не виключає ротації кола так званих олігархів, до якого варто відносити представників великого бізнесу, які зацікавлені накопичувати свій «політичний капітал», аби впливати на формування вигідної для себе моделі економічної політики держави. Тому ключова вада такої моделі, яка, до речі, органічно несуперечлива збереженню значного поширення корупції, – в її неінклюзивності, тобто у вилученні з числа суб'єктів, які отримують вигоду від зростання, досить численного прошарку економічно активного населення. Відтак, з позицій впливу на електорат позитивний ефект подвоєння мінімальної зарплати буде з лишком перекритий негативним ставленням до урядового нововведення дрібного, малого й середнього бізнесу. Саме тому у попередні періоди «олігархічний ренесанс» завершувався швидким формуванням підґрунтя для «дрібнобуржуазної революції». Зрозуміло, що за таких «політичних гойдалок» про стратегічний вектор структурної модернізації годі й думати.

Аби уникнути чергового повторення неприємних моментів новітньої історії, уряду необхідно у першочерговому порядку створити поки що майже відсутнє макроекономічне підґрунтя економічного зростання, яке має підкріпити дієві, проте короткоживучі інституційні чинники відновлення зростання. Для цього слід зосередитися на таких векторах:

– цілеспрямованої підтримки експортної діяльності вітчизняного бізнесу, у тому числі кредитної та страхової, яка має прискорити перебудову експортних секторів і використання позитиву ЗВТ з ЄС;

– відновлення сегмента «довгих» інвестиційних грошей через відповідну регуляторну політику щодо комерційних банків, активізацію бюджетних інвестицій, поліпшення привабливості економіки для іноземних інвесторів;

– сприяння якнайповнішій реалізації підприємницького потенціалу на основі подальшого поліпшення умов для розвитку малого бізнесу шляхом поглиблення дерегуляції, поширення інструментів дрібного кредитування, надання методичної та правової підтримки започаткуванню, веденню бізнесу, виходу на зовнішні ринки тощо;

– активна конкурентна політика, досягнення обґрунтованості ціноутворення для природних монополій, сприяння розбудові інфраструктури та інститутів споживчого ринку;

– зміцнення інституційних чинників економічного зростання шляхом підтримки ведення громадськими об'єднаннями підприємців відкритого суспільного діалогу з актуальних соціально-економічних проблем, які потребують нагального розв'язання, та з приводу стратегії суспільного розвитку, формування дієвого механізму залучення об'єднань підприємців до розробки, прийняття та виконання рішень органів державної влади усіх рівнів, відновлення у повному обсязі громадських рад при міністерствах і відомствах.

Читайте також: [Жаліло Я. Про національні особливості економічного прагматизму // Дзеркало тижня. Україна. – 2016. – 24.12.](#)